

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, *M* lutego 2010 roku

ZSR/500/2 -1/2010/UZ

**Szanowny Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny RP**

Szanowny Panie Ministrze,

Pragnę zainteresować Pana Ministra problemem przedawnienia karalności przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę małoletniego. Zgodnie z art. 101 § 4 Kodeksu karnego, „Przedawnienie karalności przestępstw określonych w art. 199 § 2 i 3, art. 200, art. 202 § 2 i 4 oraz art. 204 § 3, jak również przestępstw określonych w art. 197, art. 201, art. 202 § 3, art. 203 i art. 204 § 4, w przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni – nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18 lat”.

Artykuł 101 § 1 kk różnicuje okresy przedawnienia karalności w zależności od wagi przestępstwa (oceny jego społecznej szkodliwości). Często wskazuje się, że z upływem czasu zaciera się pamięć o krzywdzie wyrządzonej przestępstwem, zarówno w wymiarze społecznym, jak i z punktu widzenia poszkodowanych, a w związku z tym ukaranie sprawcy nie jest już potrzebne dla zadośćuczynienia poczuciu sprawiedliwości.

Każda ofiara przestępstwa seksualnego inaczej przeżywa swoją krzywdę. Niektóre ofiary zapamiętują fakt wykorzystania seksualnego w wyraźnych szczegółach na długie lata, innym pozostaje jedynie mgliste odczucie krzywdy, której doznały. Jeszcze inne mogą wyprzeć te wspomnienia na kilkanaście lat i dopiero w wieku dorosłym dopuścić je do swojej świadomości. Wiele ofiar molestowania seksualnego dopiero po wielu latach, już jako osoby dorosłe, pozwala sobie na odczuwanie krzywdy i podejmuje walkę o ukaranie sprawcy.

Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w ciągu ostatnich trzech lat (2007 – 2009) przestępstwami o charakterze seksualnym zostało pokrzywdzonych ponad 29 tysięcy osób (29.146), wśród których było prawie 25 tysięcy małoletnich (24.146). W grupie

przestępstw o charakterze seksualnym, do których należy między innymi: zgwałcenie, pedofilia, pornografia dziecięca, kazirodztwo, najczęściej pokrzywdzonych małoletnich Policja odnotowuje wskutek przestępczych działań pedofilów.

W związku z powyższym zwracam się do Pana Ministra – stosownie do art. 10a ust. 1 Ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.) – z prośbą o rozważenie, czy nie byłoby zasadnym wpisanie przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim do katalogu przestępstw, zawartego w art. 105 § 1 kk, co do których nie stosuje się instytucji przedawnienia.

o wypracowaniu rozumu
Marek [Signature]

Warszawa, dnia 9 kwietnia 2010 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

DL-P-I-0761-2/10

Pan

Marek Michalak

Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Rzeczniku.

W odpowiedzi na pismo z dnia 11 lutego 2010 r., nr [REDACTED],
w sprawie rozważenia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do zniesienia
przedawnienia karalności przestępstw o charakterze seksualnym popełnionych na
szkodę małoletniego, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Zauważyć należy, że przedawnienie karalności jest instytucją prawa karnego,
opierającą się na przekonaniu, że po upływie znacznego czasu od popełnienia
przestępstwa pociąganie jego sprawcy do odpowiedzialności nie jest celowe albo jest
znacznie utrudnione, w sposób skutkujący zaistnieniem niebezpieczeństwa
poczynienia nieprawidłowych ustaleń w płaszczyźnie odpowiedzialności karnej
sprawcy czynu zabronionego. W aspekcie materialnoprawnym przedawnienie jest
okolicznością uchylającą karalność, natomiast skutkiem procesowym przedawnienia
jest zakaz wszczynania postępowania oraz nakaz umorzenia postępowania wszczętego
w sprawie o przestępstwo, którego karalność ustała (art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.).

Art. 101 § 1 k.k. różnicuje okresy przedawnienia karalności w zależności od
wagi przestępstwa. Najdłuższy, bo 30-letni, jest okres przedawnienia karalności
zbrodni zabójstwa. W odniesieniu do innych zbrodni okres ten wynosi lat 20.
W przypadku występków okresy przedawnienia są zróżnicowane za pomocą kryterium
grożącej kary. Okres przedawnienia karalności występków zagrożonych karą

pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat wynosi 15 lat, zaś występków zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata wynosi 10 lat. W przypadku występków zagrożonych karą pozbawienia wolności do 3 lat oraz występków zagrożonych karami ograniczenia wolności lub grzywny okres przedawnienia karalności wynosi 5 lat.

W oparciu o przepis art. 102 k.k. wskazane wyżej okresy przedawnienia ulegają przedłużeniu, jeżeli w trakcie ich trwania wszczęto postępowanie przeciwko osobie. Okres karalności zbrodni i występków zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata wynosi 10 lat, pozostałych występków - 5 lat.

Niezależnie od tego, w przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, zgodnie z art. 101 § 4 k.k., gdy pokrzywdzonym jest małoletni, przedawnienie nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego osiemnastu lat.

Art. 105 k.k. wyłącza możliwość przedawnienia zarówno karalności, jak i wykonania kary w stosunku do wymienionych w nim przestępstw. Zgodnie z tym przepisem nie ulegają przedawnieniu zbrodnie przeciwko ludzkości i pokojowi oraz przestępstwa wojenne, a także niektóre umyślne przestępstwa popełnione przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych.

Podnieść należy, że instytucja przedawnienia była przedmiotem orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 23 maja 2005 r., sygn. SK 44/04, Trybunał zwrócił uwagę, że Konstytucja nie formułuje ani konieczności istnienia tej instytucji, ani też nie zakazuje jej wprowadzenia. Decyzja o tym, jak kształtować instytucję przedawnienia, a nawet czy ją w ogóle do systemu prawnego wprowadzać, pozostawiona została ustawodawcy.

Zgodnie z poglądem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w innej sprawie, przedawnienie w prawie karnym przez swoją powszechność jest elementem normy prawa karnego, i traktowane jest jako element polityki karnej, a nie jako konstytucyjnie chronione prawo obywatela (wyrok z dnia 25 maja 2004 r., sygn. SK 44/03).

Zwrócić należy uwagę, że zbyt długi upływ czasu od popełnienia przestępstwa nie tylko wpływa ujemnie na możliwość realizacji funkcji kary w płaszczyźnie tak

indywidualnego, jak i generalnego jej oddziaływania, ale też ogranicza możliwość zgromadzenia na tyle kompletnego materiału dowodowego, aby umożliwił on dokonanie jednoznacznych, nie budzących wątpliwości ustaleń faktycznych dotyczących osoby będącej sprawcą czynu oraz przesłanek jej odpowiedzialności karnej.

W tym kontekście istotne wydaje się podkreślenie, że nieskuteczne ściganie sprawców stanowi okoliczność wpływającą w sposób istotny na osłabienie autorytetu państwa w zakresie wymiaru sprawiedliwości, a tym samym w płaszczyźnie przestrzegania prawa.

Podnosząc powyższe argumenty zwrócić należy uwagę na wyjątkowy charakter art. 105 k.k., który wprowadza wyłączenie możliwości przedawnienia wymienionych w nim przestępstw. Zauważyć trzeba jednak, że dotyczy to jedynie przestępstw najgroźniejszych, do których zaliczone zostały obok zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości i pokojowi, tylko niektóre umyślne przestępstwa popełnione przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych, takie jak zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, ciężki uszczerbek na zdrowiu lub pozbawienie wolności połączone ze szczególnym udęrczeniem.

Podkreślenia wymaga, iż fakt nie ścigania tych przestępstw, nawet przez długi okres, może być uwarunkowany względami natury politycznej. Zawarty w art. 105 k.k. wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą zarówno karalność przestępstwa, jak i możliwość wykonania orzeczonej za nie kary ustaje z upływem pewnego czasu, służy zapewnieniu możliwości pociągnięcia sprawców takich czynów do odpowiedzialności karnej.

Zauważyć bowiem należy, że zasada nieprzedawniania zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości zapisana została w art. 43 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrażona została także w Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości (Dz. U. z 1970 r. Nr 26, poz. 208).

Odnosząc się do postulatu Rzecznika Praw Dziecka rozważyć należy zatem, czy rezygnacja z przedawnienia przestępstw o charakterze seksualnym popełnionych

na szkodę małoletniego jest celowa w aspekcie polityki karnej, której odzwierciedleniem są obowiązujące przepisy prawa karnego materialnego.

Zauważyć należy, że w odniesieniu do tych przestępstw takie powody ich nie ścigania, jakie wskazane zostały w odniesieniu do przestępstw wymienionych w art. 105 k.k., nie zachodzą.

Jak wynika z przytoczonych wcześniej przepisów Rozdziału XI Kodeksu karnego, w prawie karnym zasadą jest przedawnianie się karalności nawet najbardziej poważnych przestępstw, do których należy np. zbrodnia zabójstwa, z wyjątkami od tej zasady określonymi w art. 105 k.k.

Niewątpliwie w grę mogą wchodzić inne okoliczności stanowiące przeszkodę w ściganiu sprawcy przestępstwa o charakterze seksualnym popełnionego na szkodę dziecka, związane z wiekiem pokrzywdzonego, a w konsekwencji jego dojrzałością społeczną i zdolnością do rozumienia istoty popełnionego czynu oraz podejmowania działań we własnej sprawie. W tym jednak przypadku wystarczającym środkiem zaradczym wydaje się rozwiązanie wynikające z powołanego na wstępie art. 101 § 4 k.k. Przepis ten wprowadzony *ustawą z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 214, poz. 1344) zapewnia bowiem możliwość ścigania sprawców wymienionych w nim przestępstw o charakterze seksualnym, w przypadku, gdy pokrzywdzonym jest małoletni, conajmniej przez okres 5 lat od osiągnięcia przez pokrzywdzonego 18 lat. Zatem uwzględniając okoliczności leżące po stronie pokrzywdzonego stworzył możliwość zainicjowania przez niego działań we własnej sprawie w okresie, w jakim pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy popełnionego na jego szkodę przestępstwa jest nadal celowe i realne.

Podnieść należy również, iż dla zapewnienia możliwości skutecznego egzekwowania odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw o charakterze seksualnym, w tym popełnionych na szkodę osób małoletnich, w polskim prawie karnym dokonano w ostatnich latach szeregu innych, istotnych zmian.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) wprowadziła przepis art. 106a k.k., zgodnie z którym nie podlega zatarciu

skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym był małoletni poniżej lat 15.

Natomiast *ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 206, poz. 1589), która wejdzie w życie z dniem 8 czerwca 2010 r., wśród swoich rozwiązań wprowadza zaostrzenie odpowiedzialności za niektóre przestępstwa o charakterze seksualnym, w tym popełnione na szkodę małoletniego. Wskazać należy przede wszystkim na zmianę art. 197 § 3 k.k., w którym wprowadzono nowe kwalifikowane typy zgwałcenia, gdy czyn dotyczy osoby małoletniej poniżej 15 lat oraz wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry. Zgodnie ze znowelizowanym brzmieniem tego przepisu czyny te są zbrodniami, zagrożonymi karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat, co równocześnie powoduje, że okres przedawnienia ich karalności ulegnie przedłużeniu, i zgodnie z art. 101 § 1 pkt 2 k.k. będzie wynosić 20 lat (obecnie czyny takie, kwalifikowane jako zgwałcenie w typie podstawowym, zaś w wypadku czynu popełnionego na szkodę małoletniego w wieku poniżej 15 lat – kwalifikowane kumulatywnie z art. 200 § 1 k.k., przedawniają się z upływem 15 lat od chwili popełnienia).

Zasygnalizowania wymaga, iż kwestia przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę osób małoletnich jest przedmiotem regulacji art. 33 *Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych*, zwanej *Konwencją z Lanzarote*, podpisanej przez Polskę w dniu 25 października 2007 r. Zgodnie z powołanym przepisem Konwencji każda ze stron przyjmuje za konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, aby termin przedawnienia dla wszczęcia postępowania w związku z przestępstwami seksualnymi przeciwko małoletnim wskazanymi w tym przepisie biegł w czasie wystarczającym do skutecznego wszczęcia postępowania po uzyskaniu przez pokrzywdzonego pełnoletniości oraz w czasie współmiernym do ciężaru przestępstwa.

W świetle przytoczonych wcześniej okoliczności powoływany przepis art. 101 § 4 k.k. spełnia również wymogi konwencyjne.

W świetle tych argumentów uprawniony jest pogląd, że przepisy Kodeksu karnego odnoszące się do problematyki przedawnienia karalności przestępstw zapewniają możliwość skutecznego ścigania przestępstw o charakterze seksualnym, skierowanych przeciwko osobom małoletnim, zapewniając równocześnie w tym zakresie generalną zgodność polskiego prawa z wymogami wynikającymi z art. 33 *Konwencji z Lanzarote*.

Z poważeniem

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
S. Chmielewski
Stanisław Chmielewski
SEKRETARZ STANU